

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-1-259-269>

УДК [37:005.33]:37.015.312: [057.87:373.5]:[331.54:796]

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-5214-073X>

Валерія Масол,
аспірант Інституту проблем виховання НАПН України,
м. Київ

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ РІШУЧОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Анотація. У статті розкрито педагогічні умови виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури досліджуваного феномену й з'ясовано, що таке педагогічна умова. За допомогою критеріїв (когнітивного, емоційно-ціннісного, довільного імпульсу, діяльнісно-практичного, самоціннісного) та діагностичних методів (бесіди, опитування та онлайн-опитування, педагогічне спостереження, анкетування, диспути, тестові завдання, метод незакінчених речень, аналіз проблемних ситуацій та інших) було виявлено рівні вихованості рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою (низький, середній та високий).

Визначено, що педагогічними умовами виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою є: підготовка вчителів фізичної культури до впровадження методики виховання рішучості старшокласників; впровадження педагогічно доцільного змісту, видів та методів виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою спортивно-оздоровчої спрямованості; організація змагальної діяльності з метою формування у старшокласників мотивації до занять софтболом, гандболом, бадмінтоном, безконтактним регбі.

Зроблено висновок, що освітня робота зі здобувачами освіти старших класів має спрямовуватись на виховання морально-вольових якостей. Необхідним на уроках фізичної культури є використання змісту, форм і методів з урахуванням інтересів сучасних старшокласників. Встановлено, що виховання рішучості є актуальною проблемою, яка зумовлена потребою суспільства у самодостатній, впевненій, цілеспрямованій особистості, яка здатна брати на себе відповідальність, проявляти соціальну активність, досягати мети. Доведена ефективність використання гандболу, бадмінтону, безконтактного регбі щодо виховання рішучості.

Практичне значення даного дослідження полягає в тому, що його зміст може бути використаним педагогами, тренерами, керівниками гуртків під час організації освітньої діяльності.

Ключові слова: виховання рішучості, вчителі фізичної культури, тренери, педагогічні умови, старшокласники, спортивно-оздоровча робота.

© Валерія Масол, 2021

Вступ. Вивчення психолого-педагогічної літератури свідчить, що виховання рішучості здобувачів освіти є актуальною проблемою, яка зумовлена потребою суспільства у самодостатній, впевненій, цілеспрямованій особистості, яка здатна брати на себе відповідальність, проявляти соціальну активність, досягати мети. Саме тому, незважаючи на існуючі багатоаспектні дослідження даної категорії, не можна вважати дану проблему цілком вирішеною. Отже, зазначимо, що на сьогодні відсутні дисертаційні роботи, в яких би

різнобічно обґрунтовувався освітній потенціал спортивно-оздоровчої діяльності щодо виховання рішучості старшокласників.

Мета і завдання. Метою нашого дослідження є обґрунтування педагогічних умов виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою.

Згідно поставленої мети вирішуються такі завдання: уточнення сутності та змісту поняття «педагогічна умова»; пошук педагогічних умов виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою; виявлення рівнів вихованості рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою.

Методи дослідження. Для досягнення мети й розв'язання поставлених завдань дослідження використано сукупність методів: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація наукових джерел з досліджуваної проблеми, узагальнення емпіричних даних щодо виховання рішучості у старшокласників; діагностичні методи (бесіди, опитування та онлайн-опитування, педагогічне спостереження, анкетування, диспути, тестові завдання, метод незакінчених речень, аналіз проблемних ситуацій та інших).

Опитуванням було охоплено 271 старшокласників, 53 педагогів та керівників спортивних гуртків у закладах загальної середньої освіти м. Києва, Житомирської, Хмельницької, Чернігівської областей.

Результати дослідження. Ми погоджуємося із сучасними дослідниками, що зміст педагогічних умов полягає в сукупності взаємозалежних факторів, єдності обставин, які орієнтують учасників освітнього процесу на здійснення виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою й досягнення мети [2; 3; 10; 11].

Аналіз психолого-педагогічної літератури щодо проблеми виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою, вивчення досвіду роботи закладів загальної середньої освіти дозволив нам визначити комплекс педагогічних умов виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою [1; 5; 6; 7; 8; 9].

При розробці педагогічних умов виховання рішучості старшокласників було враховано: необхідність використання під час практичної роботи освітнього потенціалу спортивно-оздоровчої діяльності; забезпечення належного рівня знань та умінь старшокласників щодо досліджуваного феномену; уточнення методичного забезпечення учителів фізичної культури щодо впровадження спортивно-оздоровчої діяльності у практичну діяльність.

З метою забезпечення ефективності виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою було визначено такі педагогічні умови, як: *підготовка вчителів фізичної культури до впровадження методики виховання рішучості старшокласників; впровадження педагогічно доцільного змісту, видів та методів виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою спортивно-оздоровчої спрямованості; організація змагальної діяльності з метою формування у старшокласників мотивації до занять софтболом, гандболом, бадмінтоном, безконтактним регбі.*

Педагогічна умова «*Підготовка вчителів фізичної культури до впровадження методики виховання рішучості старшокласників*» передбачала розширення знань вчителів фізичної культури щодо впровадження методики виховання рішучості старшокласників у процесі фізичною культурою, підвищення їх професійних умінь та навичок. Це допомогло педагогам зрозуміти важливість виховання даної морально-вольової якості, отримати знання, якими методами та прийомами слід користуватися в освітній діяльності зі старшокласниками; узгодити стратегію виховної діяльності під час занять спортивно-оздоровчою роботою; набути належні уміння організації занять з фізичної культури у контексті виховання рішучості учнів старших класів; використати існуючий досвід проведення спортивно-оздоровчої роботи у процесі узгодження експериментальної методики; розширити знання про виховання рішучості старшокласників засобами спортивно-оздоровчої роботи та інше.

Ефективним у роботі з педагогами було використання науково-методичних матеріалів з проблеми дослідження, що допомогло оволодіти теорією виховання рішучості в учнів старших класів у процесі занять фізичною культурою. Ми намагалися за допомогою проведення тренінгів, показових виступів, проведення відкритих уроків доповнити освітній процес належним змістом щодо виховання рішучості старшокласників у процесі спортивно-оздоровчої діяльності.

Наприклад, на практичних заняттях були продемонстровані приклади проведення спортивно-оздоровчої роботи (софтбол, гандбол, бадмінтон, безконтактне регбі) з використанням відповідних методів, підходів та принципів освітньої роботи, спрямованих на виховання рішучості старшокласників. Дискусії та бесіди були ефективними для уточнення набутих знань та умінь, педагоги ділилися власними здобутками та вирішували проблемні ситуації, які виникали під час впровадження методики виховання рішучості старшокласників

у процесі занять фізичною культурою.

Зазначимо, що наша увага у роботі з учителями фізичної культури зосереджувалася на ключових аспектах виховання рішучості учнів 10–11-х класів: на теорії, шляхах вирішення освітніх завдань, використання набутих знань, умінь та навичок у процесі занять софтболом, гандболом, бадмінтоном, безконтактним регбі тощо.

Застосування педагогічної умови *«Впровадження педагогічно доцільного змісту, видів та методів виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою спортивно-оздоровчої спрямованості»* мало на меті:

1) уточнення змісту, видів, форм і методів освітньої роботи для збагачення уявлень старшокласників про сутність основних понять досліджуваного феномену;

2) підбір педагогічного інструментарію для формування у старшокласників бажання займатися спортивно-оздоровчою діяльністю, бути рішучим; діяльності морально-вольового спрямування;

3) формування необхідних знань та умінь, які характеризують рішучу, цілеспрямовану, настійливу, терплячу особистість через залучення старшокласників до участі в спортивно-оздоровчій діяльності.

Зміст даної педагогічної умови полягав у змістово-методичному забезпеченні, що передбачало відбір адекватних змісту сучасних ефективних видів, форм і методів виховної роботи з урахуванням вікових закономірностей учнів 10–11-х класів, що сприяло активному спілкуванню, обговоренню проблемних ситуацій, вирішенню шляхів досягнення мети, осмисленню отриманих результатів спільної освітньої роботи. Слід зазначити, що старший шкільний вік є сприятливим періодом для виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою, оскільки у дітей цього віку активно формуються пізнавальні інтереси, моральні ідеали, самосвідомість, уміння будувати життєві плани тощо.

Також було впроваджено тематику виховних заходів для здобувачів освіти старшої школи. Наведемо приклади: у процесі розгляду теми *«Бути рішучим»* учні 10–11-х класів зрозуміли необхідність досліджуваної якості; мали змогу розповісти або показати приклади рішучості; розширювали знання, яким чином рішучість допомагає успішним спортсменам, випускникам закладу загальної середньої освіти досягати ціль. Респонденти, за допомогою інформаційних технологій здійснювали пошук цікавого, інформативного змісту про рішучість, види спортивно-оздоровчої діяльності (софтбоул, гандбол, бадмінтон, безконтактне

регбі та інші). Дієвими методами були: спостереження, дискусії, переконання, доручення, метод пошуку й творчих завдань.

Метою теми *«Хочу бути рішучим»* було: домогтися розуміння старшокласниками важливості прояву морально-вольових якостей у процесі занять софтболом, гандболом, бадмінтоном, безконтактним регбі; ознайомити учасників освітнього процесу із перевагами рішучих дій під час занять визначених нами видів спортивно-оздоровчої діяльності; рішучою, але при цьому обміркованою, свідомою поведінкою тощо; довести, що рішучість є чинником досягнення мети. На організованих заняттях з обраної теми учні 10–11-х класів разом із учителями фізичної культури здійснювали ґрунтовний аналіз педагогічних ситуацій, де слід було аргументувати власну думку й розмірковувати, чому в конкретному випадку потрібно проявляти рішучість або інші морально-вольові якості (дозволялося наводити приклад із життя відомих спортсменів). При цьому старшокласники розрізняли свідому рішучість, спрямовану на користь спортивної команди (для досягнення позитивного результату), й агресивну – коли рішення приймалося на емоційному фоні, для самоствердження, на показ перед однолітками. Дієвими методами були: спостереження, опитування, дискусії, переконання, доручення, метод пошуку й творчих завдань.

Під час опрацювання теми *«Взаємодія з однолітками в непередбачуваних ігрових ситуаціях»*, старшокласники знайомилися з модельованими непередбачуваними ігровими ситуаціями, які можуть виникати під час занять софтболом, гандболом, бадмінтоном, безконтактним регбі на уроках фізичної культури. Здобувачам освіти демонструвалося, у яких конкретних випадках слід проявити рішучість, витримку, самовладання. На початку занять з обраних видів спорту учні називали складні, важко прогнозовані ігрові ситуації, після чого намагалися відтворити на практиці отримані знання й проявити рішучість. При цьому старшокласники, допомагаючи один одному (здійснюючи страховку партнерів), виконували доручені завдання й фізичні вправи. Дієвими методами були: бесіди, роз'яснення, показ, метод змагання, метод відкритості, доручення, метод творчих завдань.

На основі аналізу інтересів старшокласників, чинної навчальної програми з фізичної культури та іншої документації було визначено ефективні види спортивно-оздоровчої діяльності, а саме: софтбол, гандбол, бадмінтон, безконтактне регбі.

Педагогічна умова *«Організація змагальної діяльності з метою формування у старшокласників мотивації до занять софтболом, гандболом, бадмінтоном,*

безконтактним регбі» спрямовувалася на формування в учнів 10-11-х класів позитивного ставлення до уроків фізичної культури та їхню готовність проявляти рішучість. Під час організації змагальної діяльності з метою формування у старшокласників мотивації до занять софтболом, гандболом, бадмінтоном, безконтактним регбі, учителі та тренери створювали умови, у процесі яких старшокласники мали змогу розширити знання про рішучість, проявити волю до перемоги, закріпити міжособистісні зв'язки у спортивно-оздоровчій діяльності.

Ефективною у вихованні рішучості була участь старшокласників у змаганнях різних рівнів з софтболу, гандболу, бадмінтону, безконтактного регбі. Під час організації змагань та освітньої діяльності вчителі фізичної культури дотримувалися таких чинників: урахування рівнів вихованості рішучості; труднощів, з якими зіткнулися школярі та з'ясування шляхів їх вирішення; здійснення індивідуального та диференційованого підходу до кожного учня; залучення старшокласників до суддівства у змаганнях та інші.

Формувальний етап експерименту був спрямований на з'ясування ефективності визначених педагогічних умов виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. Також завданням даного етапу було встановлення динаміки змін у рівнях вихованості рішучості у старшокласників.

Узагальнення даних за результатами замірювання динаміки вихованості рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою в експериментальних (ЕГ) та контрольних групах (КГ) представлено в таблиці, де подано динаміку рівнів вихованості (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка вихованості рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою, %

Рівні	Експериментальна група			Контрольна група		
	До експерименту	Після експерименту	Динаміка	До експерименту	Після експерименту	Динаміка
Високий	12,0	19,8	+7,8	12,2	14,2	+2
Середній	39	54,5	+15,5	38,3	40,8	+2,5
Низький	49	25,7	-23	49,5	45,0	-4,5

Графічну інтерпретацію змін рівнів вихованості рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою представлено на рис. 1.

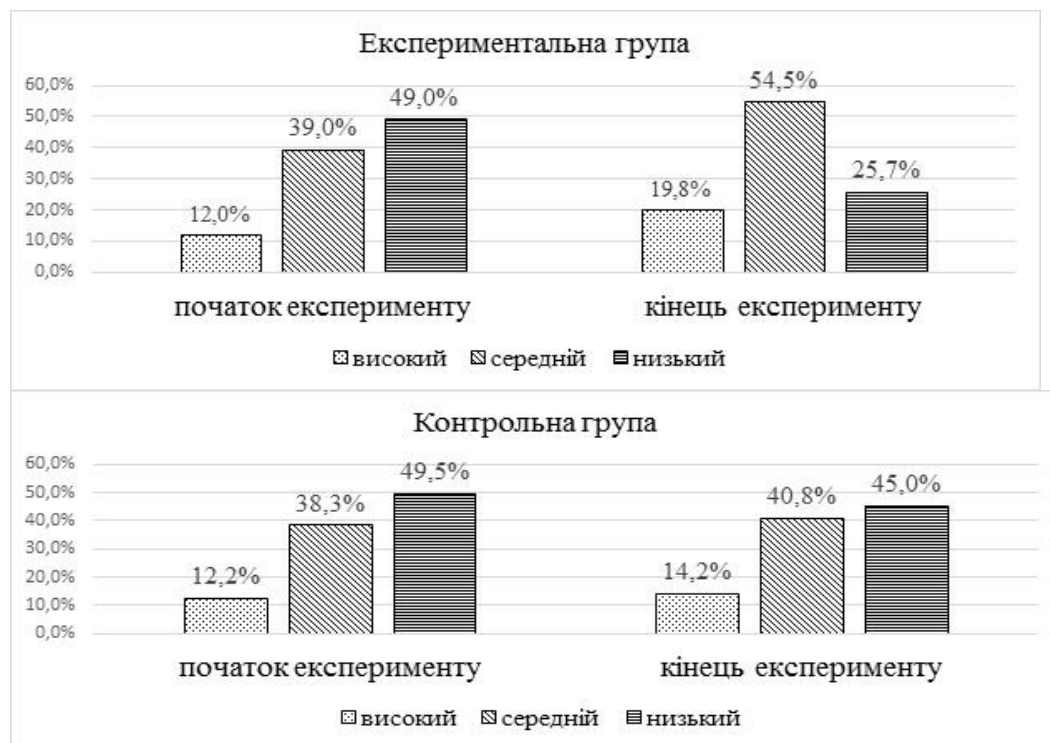

Рис.1. Динаміка рівнів вихованості рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою

Як видно з таблиці та рисунка, де представлена динаміка рівнів вихованості рішучості старшокласників у ЕГ та КГ на кінець експерименту, в учнів експериментальної групи відбулися суттєві зміни. Щоб переконатися, що зміни в експериментальній групі в результаті формувального експерименту є статистично значущими, скористалися формулою χ^2 -критерію.

Отже, на формувальному етапі експерименту щодо вихованості рішучості старшокласників ЕГ у процесі занять фізичною культурою відбулися значні зміни. Так, високий рівень вихованості рішучості виявлено у 19,8 % учнів 10-11-х класів, середній – у 54,5 %, низький – у 25,7 % респондентів. Відповідно в кінці дослідження кількість старшокласників з високим рівнем вихованості рішучості зросла на 7,8 %, із середнім – на 15,5 %, а з низьким рівнем – зменшилася на 23,0 %.

Обговорення. Проблема виховання рішучості старшокласників знайшла своє

відображення в багатьох наукових дослідженнях. Зокрема, досліджуючи виховання рішучості, учені вважають, що дана якість дозволяє старшокласникам проявляти непохитність та витримку при досягненні мети; приймати правильні обдумані рішення, враховуючи результат рішучих, сміливих дій; виконувати завдання швидко, без вагань, під впливом почуття задоволення; розвивати життєво необхідні цінності. Виховання рішучості в учнівської молоді у процесі занять фізичною культурою набуває вагомого значення, адже сучасна молодь потребує фізичного та особистісного розвитку тощо. При цьому, слід наголосити, що на сьогодні практично відсутні спеціальні дослідження, які охоплювали б відповідне забезпечення виховання рішучості старшокласників у процесі занять софтболом, гандболом, бадмінтоном, безконтактним регбі.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість встановити, що ефективність виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою залежить від дотримання і створення певних педагогічних умов, для досягнення взаємозв'язку між всіма учасниками освітнього процесу.

За твердженням О. Єжової, під педагогічні умовами слід розглядати певну сукупність взаємопов'язаних обставин, які у процесі освітньої діяльності забезпечують досягнення запланованої мети й стосуються управління педагогами та їх професійною діяльністю, а також учнями та їх діяльністю [3].

Погоджуємося з думкою О. Пономарьової, що педагогічні умови – це комплекс обставин, які ефективно впливають на досягнення поставленої мети тощо [10]. В. Шинкаренко розуміє педагогічну умову як спрямованість на вдосконалення взаємодії учасників освітнього процесу у вирішенні конкретних завдань, сукупність факторів, які забезпечують організацію педагогічного процесу для досягнення поставленої мети.

Висновки. Педагогічні умови виховання рішучості старшокласників ми розглядаємо як сукупність факторів, обставин, які ефективно впливають на рівень їх сформованості [11].

Нами визначено і обґрунтовано, що педагогічними умовами виховання рішучості старшокласників старших у процесі занять фізичною культурою є: підготовка вчителів фізичної культури до впровадження методики виховання рішучості старшокласників; впровадження педагогічно доцільного змісту, видів та методів виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою спортивно-оздоровчої спрямованості; організація змагальної діяльності з метою формування у старшокласників мотивації до

занять софтболом, гандболом, бадмінтоном, безконтактним регбі.

Упровадження педагогічних умов на уроках фізичної культури у процесі занять софтболом, гандболом, бадмінтоном, безконтактним регбі сприяє підвищенню рівнів вихованості рішучості старшокласників.

Практичне значення даної статті полягає в тому, що її зміст може бути корисним для учителів фізичної культури щодо вирішення освітніх завдань в закладах загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Артюшенко А. О. *Особистісна рішучість і деякі теоретичні аспекти її формування в учнів ЗОШ засобами фізичної культури*. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. 2008. № 121. С. 10–15
2. Бех І. Д. Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2017. Вип. 21(1). С. 6–20.
3. Єжова О. О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. *Наукові записки НДУ ім. Миколи Гоголя: психолого-педагогічні науки*. 2014. № 3. С. 39–43.
4. Захарків С. Й. Організаційно-педагогічні умови виховання дисциплінованості старших підлітків у процесі занять єдиноборствами. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: збірник наукових праць*. 2020. Вип. 24. С. 186–196.
5. Лучинская А. Я. Взаимосвязь решительности, как характеристики волевой сферы, с регулятивно-поведенческими характеристиками личности: дис. ...канд. псих. наук. Казань. 2016. 177 с.
6. Масол В. В. Психолого-педагогічний аналіз проблеми виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН за 2019 рік*. 2020. Вип. 8. С. 165–168.
7. Масол В. В. Особливості виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Серія «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт»*. 2020. Вип. 5 (125)20. С. 106–109.
8. Масол В. В. Зміст виховання рішучості учнів старших класів у процесі спортивно-ігрової діяльності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Серія «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт»*. 2021. Вип. 3К(131)21. С. 262–265.
9. Масол В. В., Тимчик М. В. Теоретичні відомості виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Серія «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт»*. 2020. Вип. 3К(123)20. С. 266–269.
10. Пономарьова О. Ю. Педагогічні умови виховання толерантності в старшокласників. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 1. С. 272–277.
11. Шинкаренко В. В. Педагогічні умови патріотичного виховання старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. Вип. 61. С. 340–343.

References

1. Artiushenko, A. O. (2008). Osobystisna rishuchist i deiaki teoretychni aspekty yii formuvannia v uchniv ZOSh zasobamy fizychnoi kultury [Personal determination and some theoretical aspects of its formation among high school students by means of physical culture]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii: Pedagogichni nauky*, 121, 10–15.
2. Bekh, I. D. (2017). Komponentna model skhodzhennia zrostaiuchoi osobystosti do dukhovnykh tsinnosti [Component model of the ascent of the growing personality to spiritual values]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 21(1), 6–20.
3. Yezhova, O. O. (2014). Sutnist orhanizatsiino-pedahohichnykh umov pedahohichnoho protsesu [The essence of organizational and pedagogical conditions of the pedagogical process]. *Naukovi zapysky NDU im. Mykoly Hoholia: psykhologo-pedahohichni nauky*, 3, 39-43.
4. Zakharkiv, S. I. (2020). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy vykhovannia dystsyplynovanosti starshykh pidlitkiv u protsesi zaniat yedynoborstvamy [Organizational and pedagogical conditions for the education of discipline of older adolescents in the process of martial arts]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 24, 186–196.
5. Luchinskaia, A. Ya. (2016). *Vzaimosviaz reshitelnosti, kak kharakteristiki volevoi sfery, s reguliativno-povedencheskimi kharakteristikami lichnosti* [The relationship of determination, as the characteristics of the volitional sphere, with the person's regulatory-behavioural characteristics] (PhD dissertation, Kazan).
6. Masol, V. V. (2020). Psykhologo-pedahohichniy analiz problemy vykhovannia rishuchosti starshoklasnykiv u protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu [Psychological and pedagogical analysis of the problem of educating the determination of high school students in the process of physical education]. *Suchasnyi vykhovnyi protses: sutnist ta innovatsiinyi potentsial*, 8, 165–168.
7. Masol, V. V. (2020). Osoblyvosti vykhovannia rishuchosti starshoklasnykiv u protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu [Features of educating the determination of high school students in the process of physical education]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova: Serii «Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury: fizychna kultura i sport»*, 5(125)20, 106–109.
8. Masol, V. V. (2021). Zmist vykhovannia rishuchosti uchniv starshykh klasiv u protsesi sportyvno-ihrovoi diialnosti [The content of educating the determination of high school students in the process of sports and games]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova: Serii «Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury: fizychna kultura i sport»*, 3K(131)21, 262–265.
9. Masol, V. V., & Tymchyk, M. V. (2020). Teoretychni vidomosti vykhovannia rishuchosti starshoklasnykiv u protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu [Theoretical information on the education of determination of high school students in the process of physical education]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova: Serii «Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury: fizychna kultura i sport»*, 3K(123)20, 266–269.
10. Ponomarova, O. Yu. (2018). Pedahohichni umovy vykhovannia tolerantnosti v starshoklasnykiv [Pedagogical conditions for the education of tolerance in high school students]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedagogichni nauky*, 1, 272–277.
11. Shynkarenko, V. V. (2018). Pedahohichni umovy patriotychnoho vykhovannia starshoklasnykiv u navchalno-vykhovnomu protsesi zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Pedagogical conditions of patriotic education of high school students in the educational process of secondary schools]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 5. Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy*, 61, 340–343.

*Valeria Masol,
PhD Student of the Institute of Problems on Education
of the NAES of Ukraine,
Kyiv*

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF EDUCATION OF DETERMINATION OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION

Abstract. The article reveals the pedagogical conditions for educating the determination of high school students in the process of physical education. The analysis of the psychological and pedagogical literature of the studied phenomenon is carried out and it is clarified what the pedagogical condition is. Using criteria (cognitive, emotional-value, arbitrary impulse, activity-practical, self-worth) and diagnostic methods (interviews, in-person and online surveys, pedagogical observation, questionnaires, debates, test tasks, method of unfinished sentences, analysis of problem situations and others) revealed the levels of education and determination of high school students in the process of physical education (low, medium and high).

The article reveals the pedagogical conditions for educating the determination of high school students in the process of physical education: training of physical education teachers to implement methods of educating the determination of high school students; introduction of pedagogically expedient content, types and methods of educating the determination of high school students in the process of physical culture classes of sports and health orientation; organization of competitive activities in order to form motivation in high school students to play softball, handball, badminton, contactless rugby.

It is concluded that educational work with high school students should be aimed at educating moral and volitional qualities. It is necessary in physical education lessons to use the content, forms and methods, taking into account the interests of modern high school students. It is established that the education of determination is an urgent problem, which is due to the need of society for a self-sufficient, confident, purposeful person who is able to take responsibility, show social activity, achieve goals. The effectiveness of using handball, badminton, contactless rugby in educating determination has been proven.

The practical significance of this study is that its content can be used by teachers, coaches, club leaders in organizing educational activities.

Key words: education of determination, physical education teachers, coaches, pedagogical conditions, high school students, sports and health work.

Стаття надійшла до редакції 28.09. 2021.
Стаття прийнята до публікації 12.10. 2021.